

## PR Škrabalka – populace mokřadních ptáků po 15 letech

*Nature Reserve Škrabalka – waterfowl survey after 15 years*Jarmila Filippová, Petr Filippov<sup>1</sup><sup>1)</sup> Tyršova 762, Lipník nad Bečvou

**Filippová J, Filippov P. 2013:** PR Škrabalka – populace mokřadních ptáků po 15 letech. *Nature reserve Škrabalka – waterfowl survey after 15 years*. Zprávy MOS: 65–66.

V letech 1998–2013 byla sledována rezervace Škrabalka z pohledu výskytu mokřadních druhů ptáků. Vzhledem k zarůstání hlavní tůně dochází k pozvolnému poklesu hnízdění ptáků vázaných na tento biotop.

*In the period 1998–2013 we recorded numbers of breeding waterfowl species in Škrabalka reserve in Lipník region. The numbers are slowly decreasing due to the degradation of pool biotops.*

*Keywords: waterfowl species, decreasing numbers, Škrabalka reserve,*

Území nivy řeky Bečvy v Moravské bráně představuje velice cenné ptačí biocentrum. Jedná se zejména o několik přírodě blízkých lokalit, reliktů původních říčních ekosystémů, mezi které patří i PR Škrabalka.

PR Škrabalka (o celkové rozloze 7,51 ha) se nachází v katastru města Lipník nad Bečvou, v geologické oblasti Moravská brána. Jedná se o relikt tůně mrtvého ramene a lužního lesa na levém břehu řeky Bečvy.

PR Škrabalka spolu s dalšími nivními lokalitami tvoří kostru ekologické stability nivy řeky Bečvy. Díky řadě negativních antropogenních zásahů v říční nivě, jako byly např. napřimování koryta Bečvy, odvodňování podmáčených luk apod. docházelo k postupné celkové změně charakteru rezervace. Navíc dlouhodobý pokles hladiny podzemní vody spolu s absencí záplav způsobil zánik většiny mokřadních rostlinných společenstev.

V minulosti byl podíl mokřadních tůň a litorálních porostů v rezervaci mnohem větší dnes. Vlivem dlouhodobého poklesu hladiny podzemní vody, spolu s absencí záplav, docházelo k postupnému zarůstání mokřadů. Postupem let se značně změnil procentuální podíl plochy vlastních mokřadů a lužního lesa v rezervaci. Tento jev naznačuje ve své práci i (SEDLÁČKOVÁ 1980), která upozorňuje na zarůs-

tání mokřadů a úbytek dříve rozsáhlých litorálních, zejména zblochanových, rákosových, ostřicových a šípatkových porostů. V devadesátých letech ve své diplomové práci VALÍČKOVÁ (1998) udává, že z mokřadů v rezervaci zcela vymizely některé rostlinné druhy, např. šípatka střelolistá (*Sagittaria sagittifolia*) apod.

Ornitologická sledování byla prováděna mimo jiné na začátku devadesátých let pozemkovým spolkem Sagittaria. Výsledkem těchto výzkumů je studie, ve které V. Rybka mimo jiné upozorňuje na „zanikající mokřad PR Škrabalka“ a udává kromě jiného i značně nízkou druhovou diverzitu mokřadních ptačích druhů (RYBKA 1997). I přes toto konstatování je PR Škrabalka velmi cennou ptačí lokalitou s vysokou biodiverzitou zejména ptačích populací lužních lesů. Mokřadní ptačí druhy představují minoritní, ale velmi důležitou složku zdejší ornitocenózy. Jedná se o nejcitlivější část ptačích populací rezervace, skupinu, která odráží změnu ekologických podmínek a kvalitu mokřadních biotopů rezervace. Na jejich prosperitu má stěžejní vliv plošná rozloha a druhová diverzita litorálních rostlinných společenstev spolu s rozlohou a kvalitou vodních tůň jako potravní nabídky. PR Škrabalka zaznamenává v posledních desetiletích období dlouhodobé degradace. V dnešní době zaujímají

tůň mrtvého ramene s litorálními porosty jen asi 5% z celkové plochy rezervace. Zbývající část rezervace zaujímá lužní les. Tento faktor má stěžejní vliv na druhovou diverzitu mokřadních ptačích druhů v rezervaci.

V roce 1997 proběhla v povodí řeky Bečvy rozsáhlá povodeň, jejíž vliv na nivní systémy bylo možné sledovat po mnoho dalších let. V letech 1998–2013 byly pravidelně sledovány mokřadní druhy ptáků v rezervaci. V předložené práci srovnáváme početnost a druhovou diverzitu mokřadních ptačích populací v rezervaci na začátku 90. let a v současnosti. V tab. č.1 jsou zaznamenány početnosti jedinců v roce 1998 a v posledním roce sledování 2013.

Dále byla pozornost zaměřena na další přeletující druhy vodních a mokřadních ptáků, které pro danou lokalitu udává literatura, jako např. morčák velký (*Mergus merganser*). Druh jsme přímo v rezervaci nezjistili, J.Šafránek udává vzácné hnízdění tohoto druhu v dutých stromech na lipěnsku. (ŠAFRÁNEK 2013).

**Tab.č.1. / Tab 1:** Přehled početnosti hnízdících párů mokřadních druhů ptáků v PR Škrabalka zjištěných v roce 1998 a v roce 2013. / *An overview of abundance of nesting waterfowl species in Škrabalka reserve in years 1998 and 2013*

|                   |                               | 1998 | 2013 |
|-------------------|-------------------------------|------|------|
| Cvrčilka říční    | <i>Locustella fluviatilis</i> | 2    | 2    |
| Chřástal vodní    | <i>Rallus aquaticus</i>       | 2    | 2    |
| Kachna divoká     | <i>Anas platyrhynchos</i>     | 5    | 5    |
| Lyska černá       | <i>Fulica atra</i>            | 2    | 1    |
| Slípka zelenonohá | <i>Gallinula chloropus</i>    | 2    | 1    |
| Rákosník zpěvný   | <i>Acrocephalus palustris</i> | 2    | 2    |

S postupující sekundární sukcesí se změnil charakter pobytu slípky zelenonohé a lisky černé – oba druhy většinou pouze přeletují. Dalším důvodem pozvolného úbytku některých chřástalovitých může být pozvolný úbytek potravní příležitosti v oblasti vlastní vodní tůně (stále zvětšující se množství sapropelu na úkor výšky vodního sloupce a porostů makrofyt).

Svou nemalou negativní roli zde hraje v úvodu zmiňovaná cyklostezka, která vede v těsném sousedství mokřadů. Úbytek druhu lyska černá může souviset s celoevropským klesajícím trendem tohoto druhu. V roce 1998 (rok po velkých povodních na řece Bečvě) v mokřadech rezervace bylo zaznamenáno celkem 5 druhů hnízdících v litorálních porostech. V tomto roce zaznamenaly mokřadní litorální porosty růstový boom. To bylo velmi důležité pro hnízdění zejména těch druhů, jejichž hnízdění je spojeno s hustou, kvalitní litorální vegetací. Znovuobjevení se a plošné rozšíření šípátkových a ostřicových porostů mělo významný vliv především na hnízdění chřástalovitých druhů ptáků. Nabídka nových hnízdních možností hnízdních možností přilákala i rákosníka zpěvného. Lužní les rezervace představuje díky přítomnosti starých dutých stromů vhodné hnízdní příležitosti pro morčáka velkého. Je možno očekávat, že trend mírného poklesu hnízdících mokřadních druhů se krátkodobě zastaví a v to době, kdy dojde k plnému vývinu šípátkových a ostřicových porostů na nové obnažených, dříve vodních plochách. Současně se zmenšující vlastní vodní prostředí znamená úbytek potravní nabídky pro některé ze zmíněných druhů. Blížící se postupný zánik tůně mrtvého ramene volá nutně po obnově a revitalizaci jednak vlastní vodní tůně, jednak břehových ostřicových a šípátkových porostů.

## LITERATURA:

- SEDLÁČKOVÁ D. 1980: Floristický výzkum PR Škrabalka. Diplomová práce. Karlova univerzita. Praha.
- RYBKA V. 1997: Mokřady Střední Moravy. Sagittaria, Olomouc.
- ŠAFRÁNEK J. 2013: Opeření obyvatel Pobečví. In: Kolektiv autorů: Příroda Pobečví. ZO ČSOP, Lipník nad Bečvou, str. 161–167.
- VALÍČKOVÁ J. 1998: PR Škrabalka (biogeografické hodnocení v rámci lužních lesů řeky Bečvy mezi Lipníkem nad Bečvou a Hranicemi na Moravě), Diplomová práce. Masarykova univerzita. Přírodovědecká fakulta. Brno